

HOFSTEENGE ZEEMAN
G R O E P
accountants & adviseurs

Aan het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling
Openbaar lichaam OV-bureau van de gemeente Groningen en de provincies
Groningen en Drenthe
t.a.v. mevrouw drs. F.Q. Gräper - van Koolwijk, voorzitter
Postbus 189
9400 AD ASSEN

Postbus 11073
9700 CB Groningen
Laan Corpus den Hoorn 300
9728 JT Groningen

06 - 52 34 12 25
erik@hofsteengezeeman.nl
www.hofsteengezeeman.nl

Groningen : 10 februari 2017
Betreft : Accountantsverslag controle jaarrekening 2016
Kenmerk : 2017025

Geacht bestuur, geachte mevrouw Gräper - van Koolwijk,

U hebt ons opdracht gegeven om de jaarstukken van de gemeenschappelijke regeling Openbaar lichaam OV-bureau van de gemeente Groningen en de provincies Groningen en Drenthe (hierna: OV-bureau) over het boekjaar 2016 te controleren. De voorwaarden van de opdracht liggen vast in de opdrachtbevestiging van 31 augustus 2016. Het oordeel van onze controle brengen we tot uitdrukking in de controleverklaring. Het nu voorliggende accountantsverslag is het sluitstuk van onze opdracht. Wij brengen u hierbij verslag uit over de uitgevoerde werkzaamheden, onze bevindingen en onze adviezen. Een concept van dit verslag is op 3 februari 2017 besproken met de directeur en is geagendeerd voor de vergadering van het Dagelijks Bestuur van 10 februari 2017.

Ons accountantsverslag is als volgt ingedeeld:

1. Inleiding.....	2
2. Ons verslag in kort bestek	2
3. Verslaggevingsregels nageleefd.....	2
4. Controlebevindingen	3
5. Resultaatontwikkeling 2016	4
6. Weerstandscapaciteit.....	5
7. Overige aspecten van de accountantscontrole.....	5
8. Afsluiting.....	8

1. Inleiding

In dit accountantsverslag gaan wij in op de bevindingen ten aanzien van de controle van de jaarrekening. Dit accountantsverslag en onze bevindingen daarbij zijn bedoeld om het Algemeen Bestuur te ondersteunen in haar controlerende taak.

Gedurende de controle is onder meer onderzocht of de concept jaarrekening, zoals die aan het Bestuur is verstrekt, deugdelijk is opgesteld en onderbouwd, dat de inrichting en presentatie voldoen aan het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), dat de waarderingsgrondslagen correct zijn toegepast en de toelichtingen adequaat en volledig zijn. Ook hebben wij vastgesteld dat de informatie in de programmaverantwoording en de paragrafen niet strijdig is met het beeld van de jaarrekening. Ten slotte is vastgesteld dat de baten, de lasten en de balansmutaties rechtmatig zijn, inclusief het opnemen van de vereiste gegevens inzake de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector (WNT).

Bij de uitvoering van onze controlewerkzaamheden zijn de algemeen geldende "Controle en overige standaarden (COS)" van de NBA (Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants), het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden, de kadernota rechtmatigheid en het controleprotocol WNT en de eigen regels van het OV-Bureau leidend in.

2. Ons verslag in kort bestek

Het jaar 2016 is ons eerste jaar als accountant van het OV-Bureau. Wij hebben de organisatie leren kennen als een pragmatisch ingestelde organisatie die zich graag wil verbeteren. Uit de jaarstukken 2016 blijkt duidelijk dat zowel financieel als inhoudelijk ambities waargemaakt worden.

Een positief resultaat van ruim 7 miljoen euro, in lijn met de prognoses, en een stijgend aantal reizigers en reizigerskilometers zijn resultaten die vanuit ons perspectief het meest in het oog springen. Ook de ontwikkeling in bedrijfskosten draagt aan het resultaat bij en is bescheiden ten opzichte van de gehele organisatie.

Het OV-Bureau kijkt echter ook naar de langere termijn en dan zijn er voldoende uitdagingen te gaan. Vergroening van het vervoer met euro-6 materieel en een proef met waterstofbussen zijn daar slechts enkele voorbeelden van. Ook zal in de komende periode de aanbesteding voor de nieuwe concessieperiode worden voorbereid.

In het najaar van 2016 hebben wij een interimcontrole uitgevoerd. In onze managementletter van december 2016 hebben wij geconstateerd dat de ICT-omgeving aandacht behoeft en wij hebben vastgesteld dat een aantal maatregelen op dit vlak geïmplementeerd of in voorbereiding is. Deze managementletter hebben wij besproken met de organisatie, de directie en met het Dagelijks Bestuur in de bestuursvergadering van 1 december 2016. Wij constateren verder dat op een aantal aspecten het documenteren van overwegingen en beslissingen beter kan.

Onze controleverklaring heeft een goedkeurende strekking, zowel voor getrouwheid als rechtmatigheid, en is gedateerd op 10 februari 2017, de datum waarop het Dagelijks Bestuur de jaarrekening formeel heeft vastgesteld.

3. Verslaggevingsregels nageleefd

De jaarstukken 2016 van het OV-bureau voldoen aan de formele uitgangspunten van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). Er wordt inhoudelijk verslag gedaan van de uitkomsten van beleid, de financiële uitkomsten en aandachtspunten in het verslagjaar. Wij hebben ten aanzien van de inhoud van de jaarstukken in relatie tot de verslaggevingsregels geen significante tekortkomingen geconstateerd met betrekking tot de presentatie van de cijfers.

4. Controlebevindingen

4.1 Materiële vaste activa eerder afschrijven

De totale boekwaarde van de materiële vaste activa bedraagt ultimo 2016 ruim € 5 miljoen. Eind 2015 zijn het terrein en de gebouwen aan de Peizerweg in Groningen aangekocht. In het pand is de nieuwe busremise voor de stad Groningen gevestigd. Ook de recente verbouwing van het kantoor in Assen is hier opgenomen.

De financiële verordening die door het OV-bureau is opgesteld, is in overeenstemming met artikel 216 van de Provinciewet. In de vergadering van het Algemeen Bestuur van 5 december 2016 is besloten om de afschrijvingstermijn van gebouwen aan te passen van 30 naar 40 jaar. In de jaarrekening 2015 kwam deze post voor het eerst voor in de jaarrekening van het OV-bureau. Derhalve wordt toegelicht wat de reden is geweest van de wijziging van deze schatting. Voor het gebouw aan de Peizerweg wordt over 2016 conform uw verordening een afschrijvingstermijn gehanteerd van 40 jaar.

De afschrijving van investeringen start in het jaar volgend op het jaar dat de investering heeft plaatsgevonden. Uw financiële verordening is niet specifiek als het gaat om het markeren van het moment waarop begonnen wordt met afschrijven over materiële vaste activa. Bedrijfseconomisch gezien is het moment van ingebruikname het voorgeschreven moment. In de jaarstukken van het OV-bureau wordt het startmoment van afschrijven gesteld op het jaar volgend op het jaar van investeren. Zeker bij investeringen met een relatief korte afschrijvingsduur worden daarmee relatief gezien veel lasten doorgeschoven naar de toekomst. Ook deze gedragslijn is ontleend aan de werkwijze van de deelnemende overheden maar wij geven u wel mee om deze systematiek te heroverwegen.

4.2 Bijdrage onderhoudskosten moet nog onderbouwd worden

In de balans is een schuld van € 150.000 opgenomen als reservering voor toekomstige onderhoudskosten aan het pand in Groningen. Het onderhoud zal worden uitgevoerd door de Provincie Drenthe. De hoogte van de bijdrage is nu uitsluitend vastgesteld aan de hand van ervaringscijfers van de provincie Drenthe. In 2017 zal een meerjarenonderhoudsplan worden opgesteld. Wel is duidelijk dat er een onderhoudsverplichting bestaat. Om die reden kunnen wij de juistheid en volledigheid van de verantwoorde reservering niet op dit moment vaststellen en merken wij dit bedrag aan als een onzekerheid in de controle. Het bedrag is opgenomen in het overzicht van niet-gecorrigeerde controleverschillen in paragraaf 7.2 van dit accountantsverslag. Dit verschil heeft geen invloed op ons accountantsoordeel over de gehele jaarrekening. Wij adviseren u in 2017 concrete afspraken te maken met de provincie Drenthe over het uit te voeren onderhoud en de te betalen bijdragen.

4.3 Huurovereenkomst moet nog verlengd worden

Het OV-bureau huurt het kantoorpand aan de Overcingellaan in Assen voor de huisvesting van het personeel. Het huurcontract loopt af op 1 maart 2018. Zowel het OV-bureau als de verhuurder hebben de intentie om het contract te verlengen, dit is echter nog niet geformaliseerd. Vooruitlopend op de verlenging van het bestaande huurcontract is de inrichting van het kantoor gerenoveerd. Ook de afschrijvingslasten van de renovatie zijn gebaseerd op verlenging van het huurcontract. Wij adviseren u de verlenging van het huurcontract zo spoedig mogelijk te bekrachtigen, om te voorkomen dat deze investering gedeeltelijk versneld moet worden afgeschreven.

4.4 Schattingen verdienen betere vastlegging

Bij de bepaling van het resultaat over het boekjaar 2016 wordt gewerkt met schattingselementen. De directie en het Dagelijks Bestuur van het OV-bureau zijn verantwoordelijk voor het maken van schattingen bij het opmaken van de jaarrekening. Schattingen worden gekenmerkt door onzekerheid die inherent zijn aan ieder schattingsproces. De gevoeligheid (het mogelijk effect) van schattingen voor afwijkingen bepaalt hoe groot de bandbreedte van de daadwerkelijke uitkomst kan worden. Hoe gevoeliger schattingen zijn voor afwijkingen, des te groter de bandbreedte van mogelijke afwijking van werkelijkheid ten opzichte van de schatting kan zijn. Om die reden is het cruciaal om goed te documenteren hoe schattingen tot stand komen en dat daarbij functiescheiding in acht wordt genomen.

De belangrijkste schatting in de jaarrekening van het OV-bureau heeft betrekking op de baten, lasten en balansposten met betrekking tot het verzorgen van het openbaar vervoer door de gecontracteerde partijen. De schattingen betreffen onder meer de verwachte opbrengsten en kosten van het verzorgen van openbaar vervoer door de vervoerders. De schattingen zijn mede gebaseerd op landelijke indexcijfers voor inflatie, personeelskosten en brandstofkosten die deels na jaareinde bekend worden. Hierdoor kunnen achteraf verschillen optreden.

Wij hebben het proces van het maken van schattingen beoordeeld. Wij hebben vastgesteld dat het proces van schattingen al jaren op dezelfde wijze plaatsvindt en zorgvuldig plaatsvindt. Tevens vindt een controle plaats op de gemaakte schattingen door een, voor dit doel gekwalificeerde, extern ingehuurde medewerker. Voor de afrekening met de vervoerders is het OV-bureau ook afhankelijk van informatie van externe partijen. Met de externe partijen heeft overleg plaatsgevonden en is overeenstemming bereikt over de gemaakte schattingen en concept-afrekening. Wij adviseren u wel de overwegingen op basis waarvan de schattingen worden gemaakt, intern vast te leggen. Hiermee wordt het proces van het maken van schattingen beter inzichtelijk gemaakt. Ook de autorisatie van de uitkomsten kan expliciet worden gemaakt.

Wij aanvaarden de schattingen die als gevolg van het hiervoor genoemde proces in de jaarrekening zijn opgenomen. Wij merken op dat de uiteindelijke resultaten kunnen afwijken van de gemaakte schattingen. In het boekjaar 2016 is gebleken dat de werkelijke uitkomsten van de schattingen die in de jaarrekening 2015 zijn gemaakt, in totaal ruim € 450.000 (0,4% van de totale exploitatie) voordeliger zijn uitgevallen voor het OV-bureau. Dit wordt veroorzaakt doordat er na afloop van het boekjaar met terugwerkende kracht (contractueel te hanteren) indexcijfers zijn aangepast. De verschillen in de schattingen zijn in overeenstemming met de grondslagen van de jaarrekening verwerkt.

5. Resultaatontwikkeling 2016

Het OV-bureau heeft het boekjaar 2016 afgesloten met een positief saldo van € 7,3 miljoen in lijn met de eerdere prognose. Over 2015 was het resultaat € 4,7 miljoen positief. Het resultaat volgens de begroting 2016 (na wijzigingen) kwam uit op € 0,7 miljoen.

In de jaarstukken is op verschillende plaatsen een toelichting opgenomen. In paragraaf 2.3 is op hoofdlijnen een analyse gegeven van de verschillen tussen het resultaat volgens de begroting en volgens de jaarrekening. In het financiële deel van de programmaverantwoording is een meer gedetailleerde analyse opgenomen van de verschillen tussen de begroting en de rekening. Deze toelichtingen spreken voor zich.

6. Weerstandscapaciteit

Het eigen vermogen ultimo 2016 volgens de balans van het OV-bureau is nihil. Dat is het gevolg van het uitgangspunt dat het OV-bureau kostenneutraal moet werken. Overschotten op de exploitatie moeten in beginsel worden terugbetaald aan de financierende partijen. Als gevolg hiervan hoeft het OV-bureau niet over een eigen vermogen te beschikken. Uiteraard betekent dit dat eventuele mee- en tegenvallers op jaarbasis rechtstreeks ten gunste, dan wel ten laste komen van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Groningen. De formele weerstandscapaciteit is dan ook nihil.

In de paragraaf Weerstandsvermogen heeft het OV-bureau een inschatting gemaakt van de risico's. Deze risico's zijn ontleend aan de notitie Risicomanagement en weerstandsvermogen van het OV-bureau. In deze notitie zijn de risico's verder uitgewerkt en gekwantificeerd. Hieruit blijkt onder meer dat alle betrokken partijen zich voldoende bewust zijn van deze situatie.

7. Overige aspecten van de accountantscontrole

7.1 Controletoleranties

Onze controleverklaring betreft zowel de getrouwheid als de financiële rechtmatigheid. Ten aanzien van beide aspecten is het oordeel goedkeurend. In het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden zijn concrete maximumnormen gegeven voor de controletolerantie.

Het begrip controletolerantie is leidend voor hoe scherp er gecontroleerd moet worden. Het Algemeen Bestuur heeft de bevoegdheid om de controletoleranties scherper te stellen dan het wettelijk maximum van 1% respectievelijk 3% alsmede om rapporteringstoleranties vast te stellen. Daar is geen gebruik van gemaakt. Zoals uit de onderstaande tabel blijkt heeft het Algemeen Bestuur de rapporteringstoleranties vastgesteld op dezelfde waarde als de controletoleranties. Mede omdat wij dit jaar voor het eerst accountant zijn hebben wij onze eigen grenswaarden gebruikt. Deze bedraagt 5% van de goedkeuringstolerantie.

De toleranties zijn door het Algemeen Bestuur als volgt vastgesteld, waarbij wij hebben gerekend met een totaal aan lasten voor het boekjaar 2016 van ruim € 110 miljoen:

Goedkeuringstoleranties	Grondslag	Bedrag (afgerond)
Fouten	1% van de totale lasten	€ 1.100.000
Onzekerheden	3% van de totale lasten	€ 3.300.000
Rechtmatigheid	1% van de totale lasten	€ 1.100.000
Rapporteringstoleranties	Grondslag	Bedrag (afgerond)
Fouten en Onzekerheden	1% van de totale lasten	€ 1.100.000
Rechtmatigheid	1% van de totale lasten	€ 1.100.000

7.2. Overzicht van niet-gecorrigeerde controleverschillen

Niet-gecorrigeerde controleverschillen (fouten en onzekerheden) in euro	Bedrag	Invloed eigen vermogen ultimo jaar	Invloed Resultaat
	NVT	NVT	NVT
Totaal verschillen	NVT	NVT	NVT
De verantwoorde verplichting inzake onderhoud aan het gebouw Peizerweg te Groningen is niet gebaseerd op een onderhoudsplan.	150.000	150.000	150.000
Totaal onzekerheden	150.000	150.000	150.000
NVT	NVT	NVT	NVT
Totaal rechtmatigheid	NVT	NVT	NVT
Totaal	150.000	150.000	150.000

Het totaalbedrag aan onzekerheden overschrijdt niet de grenzen zoals opgenomen in paragraaf 7.1. Wij kunnen zowel voor aspect getrouwheid als het aspect rechtmatigheid een goedkeurend oordeel afgeven. Uit dit overzicht blijkt dat er geen controleverschillen in de jaarrekening ongecorrigeerd zijn gelaten die van invloed zijn op ons accountantsoordeel.

7.3 Onafhankelijkheid gewaarborgd

De beroepsorganisatie van accountants NBA heeft de voorschriften in het kader van de onafhankelijkheid opgenomen in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO). De naleving van de beroepsregels, waaronder de ViO is in de organisatie van de Hofsteenge Zeeman Groep ingebed. Op basis van onze toetsing aan deze verordening concluderen wij dat onze onafhankelijkheid als certificerend accountant bij het OV-bureau voldoende is gewaarborgd.

7.4 Frauderisico's besproken

Van de accountant wordt op grond van de regels van de beroepsorganisatie (NBA) een professioneel-kritische houding verwacht ten aanzien van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude in de jaarrekening. Ter invulling van deze professioneel-kritische houding zal de accountant een inschatting moeten maken van de frauderisico's, zich een beeld moeten vormen van de maatregelen van interne beheersing die de organisatie heeft getroffen om mogelijke fraudes van materieel belang te voorkomen, en te bezien of deze maatregelen effectief zijn.

Wanneer sprake is van een aanwijzing voor fraude, dan zal de accountant dit moeten communiceren met, afhankelijk van de aard van de fraude, de direct leidinggevende, directie en, in sommige gevallen

(fraude in de top van de organisatie) en wanneer onvoldoende herstelwerkzaamheden worden ondernomen, het bestuur. Om invulling te geven aan de eerdergenoemde verplichting, hebben wij een fraudediscussie gevoerd binnen het controleteam, met de directie, de controllers en anderen in de organisatie, waarbij wij de nadruk hebben gelegd op de eventuele mogelijkheden van materiële onjuistheden als gevolg van fraude in de jaarstukken en op preventieve maatregelen daarbij. Tijdens deze gesprekken is aangetoond dat in alle geledingen van de organisatie voldoende bewustzijn aanwezig is over frauderisico's en de manier waarop deze beheerst worden. Tegelijkertijd stellen wij vast dat u niet beschikt over een organisatie brede frauderisicoanalyse. Wij adviseren u dat tenminste eens per jaar in het bestuur gesproken wordt over de (fraude)risico's in de organisatie en de maatregelen die hieromtrent getroffen zijn.

Tevens hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd die erop waren gericht om het risico van het "omzeilen" van de interne beheersingsmaatregelen te detecteren. Tevens hebben wij specifieke controles uitgevoerd op memoriaalboekingen, controles van schattingen door het bestuur of de directie en zijn wij alert geweest op significante en ongebruikelijke transacties. Daarbij hebben wij geen afwijkingen geconstateerd.

Geen aanwijzingen dat er sprake is geweest van materiële fraude

Tijdens de controle hebben wij een professioneel-kritische houding betracht ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening, merken wij op dat onze controle niet specifiek gericht is op het ontdekken van fraude. Tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2016 hebben wij geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van significante fraude.

7.5 Betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking

In overeenstemming met artikel 2:393 van het Burgerlijk Wetboek delen wij u mee dat er naar aanleiding van de controle van de jaarrekening geen urgente zaken betreffende de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking zijn op te merken. In de managementletter die is opgesteld naar aanleiding van de interimcontrole, besproken met de directie en definitief uitgebracht op 12 december 2016, hebben wij geconstateerd dat er verbeteringen mogelijk zijn in het proces van digitaal autoriseren van inkoopfacturen. Gezien de beperkte omvang van de overige inkopen in relatie tot de totale lasten 2016 van het OV-bureau en de interne controle van inkoopfacturen door de directie, leidt dit niet tot significante onzekerheden in de jaarstukken 2016.

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen daaromtrent raken dan ook slechts die onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij ter zake geen volledigheid pretenderen. Hiervoor is een specifiek daarop gericht onderzoek noodzakelijk.

Uit de door ons uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de jaarrekeningcontrole zijn verder geen bijzonderheden gebleken waarop wij u via deze rapportage willen attenderen. In algemene zin is een tendens waarneembaar waarbij IT een bedrijfskritisch proces wordt omdat uitval, storing of dataverlies grote consequenties heeft voor het primaire proces. Digitale factuurverwerking is daar een voorbeeld van. Wij adviseren u dan ook tijdig in te spelen op dergelijke ontwikkelingen.

8. Afsluiting

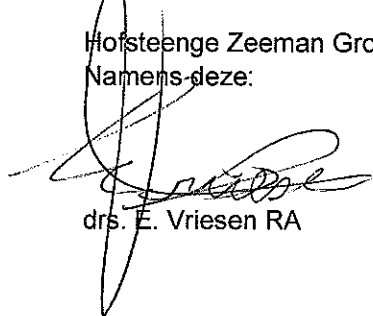
Het accountantsverslag is naar zijn aard bedoeld om u als Algemeen Bestuur te ondersteunen in de beoordeling van de jaarrekening 2016. De bevindingen en beschouwingen in dit verslag komen voort uit onze controlewerkzaamheden. Ten overvloede wijzen wij u erop dat de controlerende taak van het algemeen bestuur uiteraard verder gaat dan uitsluitend het financieel getinte perspectief vanuit de accountantscontrole. Wij maken u erop attent dat voor dit accountantsverslag een beperkte verspreidingskring geldt. Het accountantsverslag is uitsluitend bestemd voor het Algemeen en Dagelijks Bestuur en de directie. Het is zonder voorafgaande toestemming niet toegestaan om dit accountantsverslag te publiceren. Dit geldt ook voor de publicatie op uw website.

Wij danken de medewerkers van het OV-bureau voor de samenwerking in het afgelopen periode. Wij vertrouwen erop u met dit accountantsverslag voldoende te hebben geïnformeerd. Natuurlijk zijn wij graag bereid tot het verstrekken van nadere toelichting en het beantwoorden van vragen.

Hoogachtend,

Hofsteenge Zeeman Groep B.V.

Namens deze:

drs. E. Vriesen RA